

TERMINOLOGIE PROBLEMATIKY KONTAMINOVANÝCH MÍST

Ministerstvo životního prostředí

Národní inventarizace kontaminovaných míst (NIKM) bude dokončena do 31. 12. 2021. Projektem NIKM – 2. etapa (2019-2021), spolufinancovaným z Fondu soudržnosti EU v rámci OPŽP, bude naplněna databáze Systému evidence kontaminovaných míst (SEKM) aktualizovanými záznamy s vyhodnocenou prioritou, zohledňující rizikovitost z pohledu života a zdraví obyvatel a životního prostředí. Z předpokládaného počtu cca 9000 záznamů je k březnu 2021 v databázi zapsáno 6000 validovaných záznamů. Naplněná databáze SEKM bude obsahovat pouze validované záznamy, a tím umožní využívat všechny v ní obsažená data. Na práci s daty a na intenzivní využívání databáze SEKM je třeba připravit odbornou i laickou veřejnost i veřejnou správu. Součástí přípravy je i prezentované seznámení se se sestavou pojmů používaných v problematice kontaminovaných míst a sanačních prací.

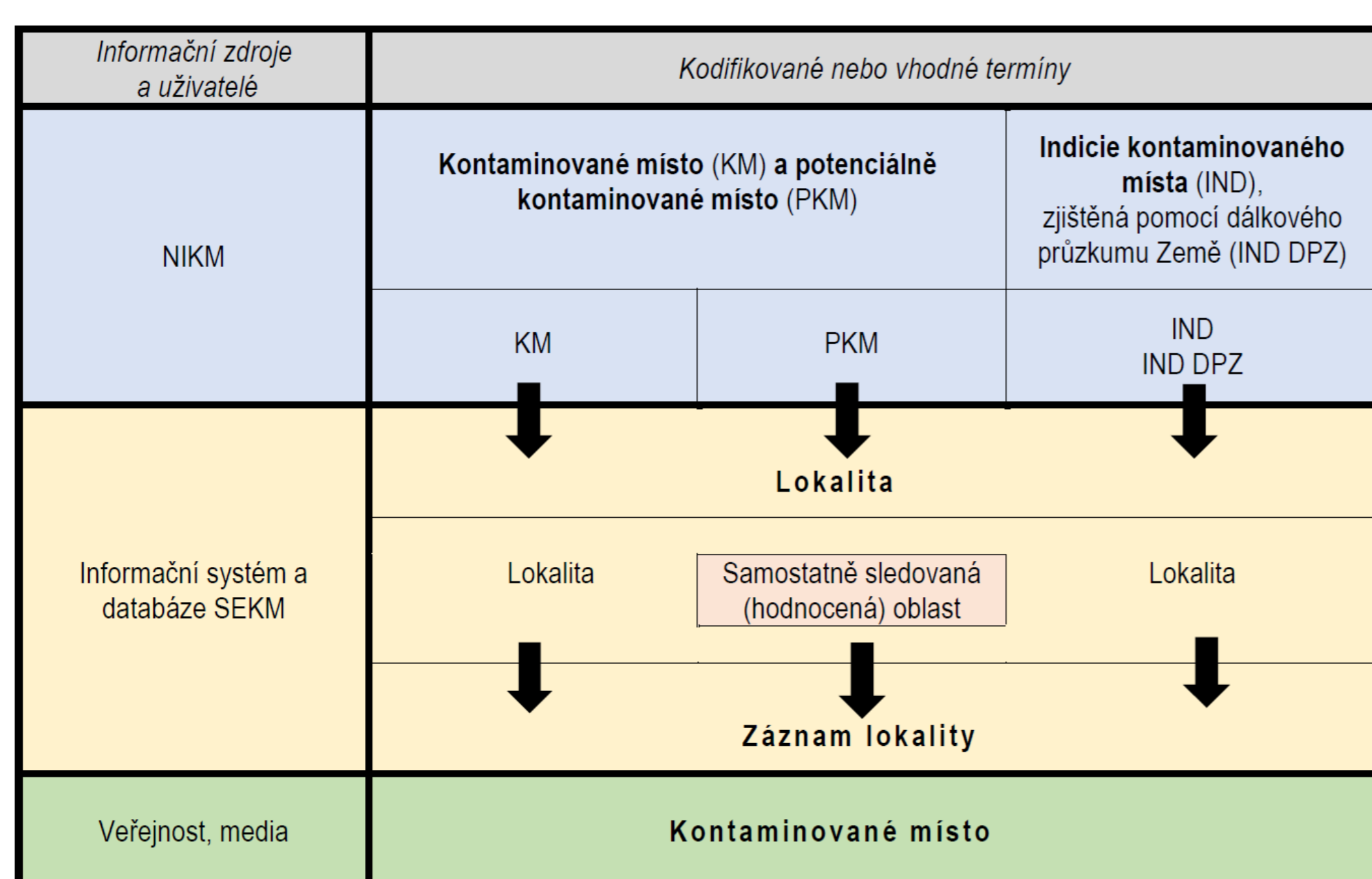
Průběžné výsledky inventarizace jsou uvedeny v podobě krajských zpráv na projektových stránkách na adrese <https://www.cenia.cz/projekty/aktualni-projekty/nikm-2/>

Podkladem pro předkládané byla rešerše používání českých a anglických termínů z problematiky kontaminovaných míst jednotlivými uživatelskými okruhy. Do rešerše byly zahrnuty právní předpisy ČR a EU, koncepční dokumenty jako Politika životního prostředí ČR apod., české a ISO normy, výkladové i česko-anglické slovníky pro problematiku životního prostředí, publikované články a konferenční příspěvky i obsahy tematicky zaměřených internetových stránek.

Výsledek rešerše používání českých a anglických termínů z problematiky kontaminovaných míst jednotlivými uživatelskými okruhy je uveden v tabulce 1. Rešeršované zdroje informací jsou uvedeny pod tabulkou.

Termíny používané v souvislosti s NIKM a SEKM a doporučení pro použití základního termínu „kontaminované místo“ veřejností a médií a jejich vztahy jsou názorně uvedeny v obrázku 1.

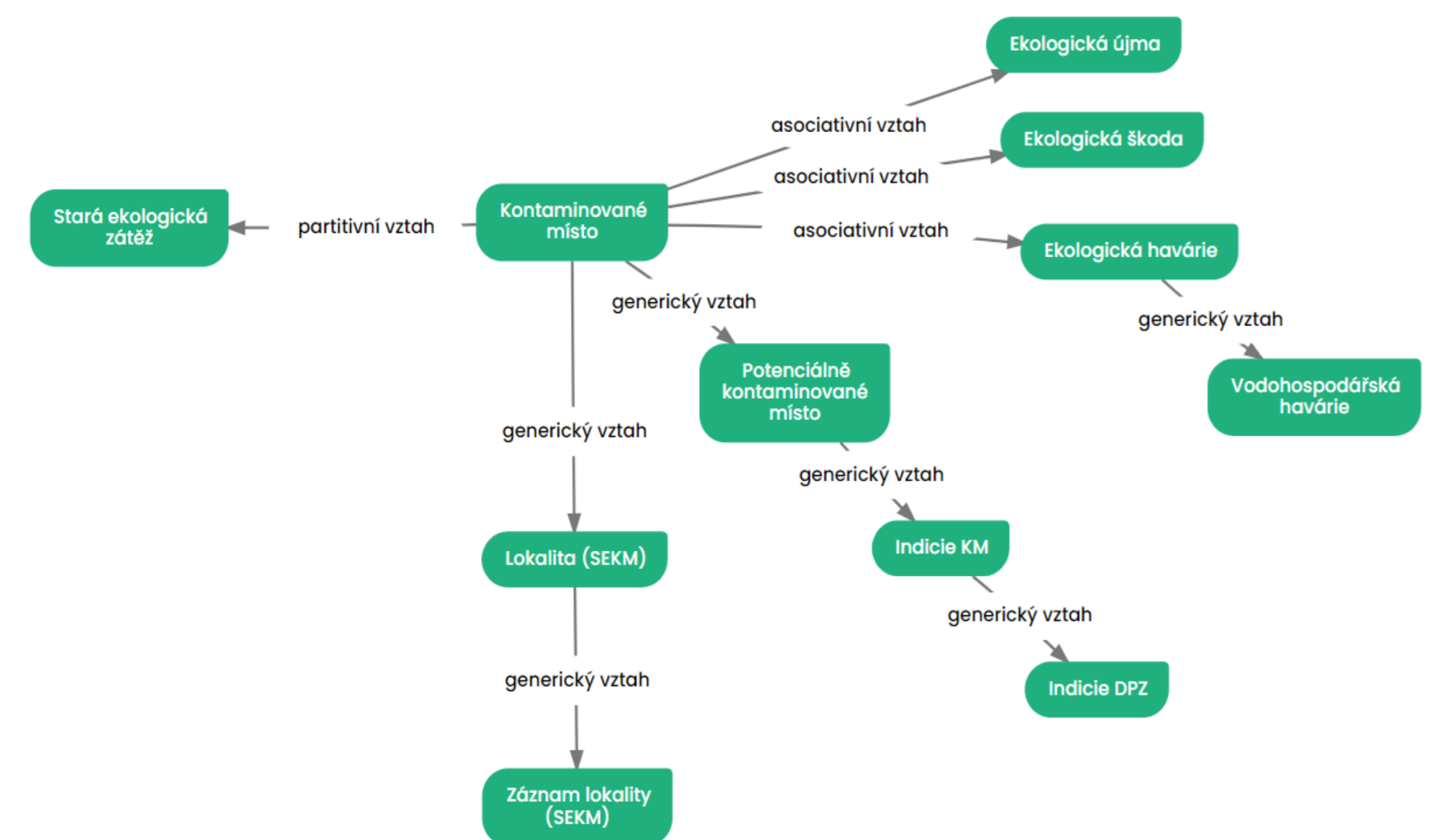
Obrázek 1 Zavedené a doporučené používání některých termínů z problematiky kontaminovaných míst informačními zdroji a veřejností

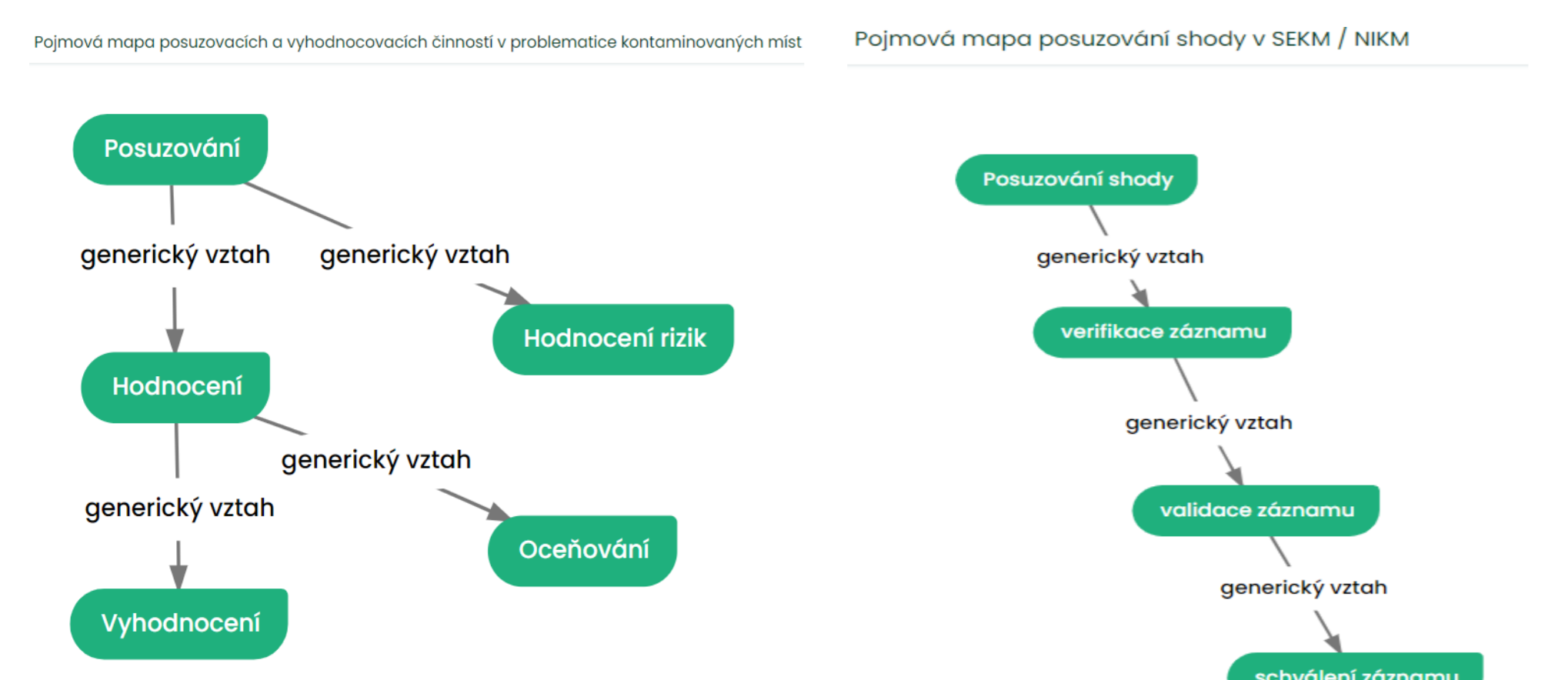
Znázornění vybraných vztahů mezi pojmy z problematiky kontaminovaných míst je uvedeno v obrázku 2 (s použitím definic vztahů a ustanovení norem ČSN ISO 1087-1:2002 a ISO 704:2009). V článku použité vybrané základní vztahy jsou:

- Partitivní vztah** je vztah část – celek mezi dvěma pojmy, kdy jeden z těchto pojmů tvoří celek a druhý část tohoto celku.
- Generický vztah** je vztah rod – druh mezi dvěma pojmy, kdy intenze jednoho pojmu zahrnuje intenzi druhého pojmu a alespoň jednu další vymezující charakteristiku.
- Asociativní vztah** je pragmatický vztah mezi dvěma pojmy, které mají nehierarchickou tematickou souvislost na základě zkušenosti.

Obrázek 2 Pojmová mapa pro problematiku kontaminovaných míst

Obrázek 3 Pojmová mapa posuzování shody a vyhodnocování v SEKM / NIKM

Poznámka: pojmové mapy byly generovány s použitím sw <https://app.contextminds.com/>

Tabulka 1 Používání českých a anglických termínů z problematiky kontaminovaných míst jednotlivými uživatelskými okruhy (čísla odkazů – viz seznam v rámečku níže)

Termín	Uživatelské okruhy						
	Legislativa, koncepce, strategie, dokumenty EU	Směrnice MF a MŽP č. 4/2017	SEKM metodický pokyn MŽP, leden 2021	NIKM	odborná literatura	media, veřejnost	ČiZP
Kontaminované místo Contaminated site	3 13, 14, 15		1	1,2			
Kontaminovaná lokalita Contaminated land	15 14						
Potenciálně kontaminované místo Potentially contaminated site	15		1	1,2			
Potenciálně soil-contaminating activities	13						
Lokalita (kontaminovaná) Site (contaminated)	13, 14, 15		1	1,2			
Záznam lokality Kontaminační zátěž			1	1,2			
Ekologická zátěž Environmental (ecological) burden	3 17, 18	12					
Stará ekologická zátěž Old/historical environmental (ecological) burden	3 19	12	1				
Ekologická škoda Environmental damage (to land)	16	12					
Stará ekologická škoda Old environmental damage							
Stará zátěž území Historical contamination, historical damage	15		1				
Indicie Clue			1	2	x		
Indicie KM, indicie DPZ Clue of the contaminated site			1	2	x		
Nekontaminované místo				2			
Ekologická smlouva		12					
Ekologický závazek		12					
Ekologická závada		12					
Ekologické riziko		12					
Ekologická újma, újma Environmental damage	3, 5, 6, 7, 8, 9 20		1				
Ekologická havárie							
Havárie na vodách, vodohospodářská havárie							

Zdroje informací

- 1) Metodický pokyn MŽP pro práci se systémem SEKM 3. Věstník MŽP, ročník XXXI, leden 2021, částka 1, Metodické pokyny a dokumenty. https://www.mzp.cz/cz/vevstnik_mzp_2021, http://www.mzp.cz/cz/system_evidence_msi
- 2) Projekt NIKM, Metodika a Manuál plošné inventarizace, manuskripty, CENIA, 2018.
- 3) Státní politika životního prostředí https://www.mzp.cz/cz/statni_politika_zivotniho_prostredi
- 4) Slovníky <https://www.sfzp.cz/ekoslovník/?term=ekologick%C3%A1+újma&translate=P%C5%99elo%C5%B5Eit&dictionary=ca> stará zátěž = contaminated site, zátěž/ zatížení = load, loading, burden, stress; škoda na životním prostředí = environmental damage
- 5) <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uid:07045700-adce-11e3-b833-005056827e52?page=uid:cb284270-d265-11e3-b110-005056827e51>
- 6) <http://www.enviweb.cz/slovník>
- 7) <https://www.mzp.cz/web/edice.nsf/e26dd68a7c931e61c1256f6e0033a4ee/dd8a5e5f7df6fed8c12575b6004382cd?OpenDocument>
- 8) <https://vulind.mzk.cz/Record/MZK01-000409351>
- 9) https://www.enviwiki.cz/wiki/Slovník%C3%ADky_environment%C3%A1ln%C3%ADch_pojm%C5%AF
- 10) Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí
- 11) Zákon č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újme a o její nápravě
- 12) Vyhláška č. 55/1999 Sb., o způsobu výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na lesích
- 13) Zákon č. 62/1988 Sb., o geologických pracích, ve znění pozdějších předpisů.
- 14) Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů.
- 15) Zákon č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci a omezení znečištění, o integrovaném registru znečišťování a o změně některých zákonů (zákon o integrované prevenci), ve znění pozdějších předpisů
- 16) Zákon č. 157/2009 Sb., o nakládání s těžebním odpadem a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
- 17) Směrnice MF a MŽP pro přípravu a realizaci zakázek řešících ekologické závazky vzniklé při privatizaci, č. 4/2017
- 18) 1st Eionet NRC Soil Ad-hoc Working Group on Contaminated Sites and Brownfields, 10 and 11 of March 2015, Ispra (VA) Italy
- 19) Thematic Strategy for Soil Protection. COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE COUNCIL, THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS, Brussels, 22.9.2006, COM(2006)231 final
- 20) <https://www.nibusinessinfo.co.uk/content/what-environmental-damage>
- 21) <https://www.eionet.europa.eu/gemet/en/concept/15153>
- 22) <https://www.linguee.com/english-czech/translation/environmental+burden.html>
- 23) https://www.mzp.cz/en/contaminated_sites
- 24) https://www.mzp.cz/en/contaminated_sites
- 25) Directive 2004/35/CE of the European Parliament and of the Council of 21 April 2004 on environmental liability with regard to the prevention and remedying of environmental damage.

Pro pochopení terminologické soustavy problematiky kontaminovaných míst je níže uveden výběr definic reflektujících terminologii dokumentů projektu NIKM, IS SEKM a metodických pokynů MŽP pro danou problematiku.

Kontaminované místo (KM): místo, na němž byla kontaminace ověřena alespoň orientačně.

Lokalita: lokalita je v databázi SEKM evidovaná, samostatně sledovaná a jednoznačně nazvaná část území, na němž je nebo byla zjištěna existence alespoň jednoho kontaminovaného nebo potenciálně kontaminovaného místa.

Indicie: specifická informace v podobě náznaku, okolnosti budící podezření nebo nepřímého důkazu, vztahující se k možnosti existence kontaminace na daném místě, na základě které můžeme odůvodněně předpokládat, že ke znečištění došlo lidskou činností.

Potenciálně kontaminované místo (PKM): plošně vymezená samostatně sledovaná část území, na níž lze na základě historie jejího využívání nebo na základě informací o negativních projevech kontaminace předpokládat kontaminaci, která zatím nebyla prokázána standardními metodami detekce kontaminantů.

Je to místo, kde lze kontaminaci důvodně předpokládat. Na možnost kontaminace složek horninového prostředí usuzujeme zpravidla na základě:

- laboratorních analýz, jejichž rozsah není postačující pro jednoznačné označení lokality za kontaminované místo, ani pro její bezpečné vyloučení,
- výsledků starších průzkumných, resp. monitorovacích prací (zpravidla nad 10 let, avšak dle povahy problému lze rozhodnout o reprezentativnosti starších výsledků individuálně),
- archívních záznamů či informací o haváriích, o kontaminaci horninového prostředí nebo o nevhodném zacházení s látkami, které lze označit jako kontaminanty,
- záznamů v environmentálních databázích, terénních indikací (viditelné známky znečištění terénu, zápach, stresovaná vegetace, úhyn organismů, aj.).

Stará ekologická zátěž: kontaminované místo pocházející z blíže neurčené minulosti, pro které nelze ukládat nápravná opatření rozhodnutá podle platné legislativy a/nebo pro které nelze použít termín „ekologická újma“, protože pocházejí z doby před nabytím účinnosti zákona o ekologické újme. Jde o právní termín použitý při realizaci zákona o privatizaci.

SEKM - Systém evidence kontaminovaných míst: databáze SEKM a soubor jejích obslužných softwarových aplikací sloužících k pořizování, správě a prezentaci informací o kontaminovaných místech uložených v databázi SEKM. Systém SEKM je dostupný na internetové adrese <http://www.sekm.cz/>.

Záznam lokality: soubor údajů a souvisejících dat o lokalitě.

Závěr:

Diskuse k prezentovanému přehledu terminologie je pro další intenzivní používání vítaná a mohla by přinést nezbytnou shodu a sjednocené používání uvedených termínů odbornou i laickou veřejností.